

3-TOM, 3 - SON
MINTAQAVIY TURIZMNI INNOVATSION RIVOJLANISHI VA
KLASTERLARINI BOSHQARISH MEXANIZMI

D.B. O`roqova

Buxoro davlat universiteti

Turizm va mehmonxona xo`jaligi kafedrası

i.f.f.d., dotsent.,

d.b.o`roqova @buxdu.uz

Annotasiya. Innovatsion faoliyatni boshqarish va uning turizm sohasiga ta'siri haqida ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Ushbu maqolalar turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni qo'llashning turli aspektlarini ko'rib chiqadi. Masalan, turistik xizmatlar va mahsulotlar ishlab chiqishda innovatsion yondashuvlar, turizmning barqarorligini ta'minlash va turistik klasterlarning roli alohida urg'u berilgan. Shuningdek, turizmning iqtisodiy jihatlari, investitsion jozibadorligini oshirish va innovatsion jarayonlarni samarali boshqarish uchun strategik yondashuvlar ishlab chiqish muhim o'rin tutadi. Bu maqolalarda innovatsion faoliyatning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirini oshirish, hududiy rivojlanish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash uchun zarur bo'lgan yondashuvlar taqdim etiladi. Turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni qo'llash nafaqat yangi xizmatlar yaratish, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va investitsiya jalb qilishning samarali vositasi sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, turizm, turistik klister, raqobatbardoshlik, investitsiya, barqarorlik, texnologiya.

Abstract. Many studies have been conducted on the management of innovation activities and their impact on the tourism industry. The articles consider various aspects of the application of innovations in tourism development. For example, special attention is paid to innovative approaches to the development of tourism services and products, ensuring the sustainability of tourism, the role of tourism clusters. It is also important to develop strategic approaches to the economic aspects of tourism, increase its investment attractiveness and effectively manage innovation processes. The articles present approaches necessary to increase the economic and social effect of innovation activities, strengthen regional development and competitiveness. The use of innovations in tourism development is considered an effective means of not only creating new services, but also ensuring economic stability and attracting investment.

3-TOM, 3 - SON

Key words: *Innovation, tourism, tourism cluster, competitiveness, investment, sustainability, technology.*

Kirish. Hozirgi kunda turizm iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Turistik biznesni innovatsion rivojlantirish nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Hududiy turizmni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar, raqamli xizmatlar va innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada hududlarda turistik biznesni innovatsion rivojlanishining tashkiliy va metodologik asoslari tahlil qilinadi hamda takomillashtirish bo'yicha takliflar beriladi. Hududlarda turistik biznesning innovatsion rivojlanishi zamonaviy iqtisodiyotda strategik ahamiyatga ega. Turizm infratuzilmasini yaxshilash, innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va klaster modelini tatbiq etish orqali bu sohaning samaradorligi oshiriladi. Ushbu yondashuv hududlarning iqtisodiy o'sishiga, yangi ish o'rinlarini yaratishga va milliy turizm raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Innovatsion rivojlanish va turistik biznesni innovatsion rivojlantirish axborot texnologiyalari, raqamli marketing va ilg'or boshqaruv usullarini qo'llashni o'z ichiga oladi. Zamonaviy mehmonxona va restoran xizmatlarini avtomatlashtirish, virtual turizm xizmatlarini rivojlantirish, onlayn rezervatsiya tizimlarini takomillashtirish turizmning innovatsion rivojlanish yo'nalishlaridan biridir. Shuningdek, ekologik turizm, aqlli turizm va barqaror turizm konsepsiyalari hududiy turizm siyosatining ajralmas qismiga aylangan.

Klaster yondashuvi turistik xizmatlar zanjirining samaradorligini oshirish, biznes va davlat hamkorligini kuchaytirish hamda hududiy turizmni kompleks rivojlantirishga qaratilgan. Turistik klasterlar mehmonxona, restoran, transport, madaniy meros ob'ektlari, dam olish maskanlari va boshqa xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlarni o'zaro integratsiya qiladi. Bu esa mintaqadagi turistik xizmatlarning sifati va raqobatbardoshligini oshirishga imkon yaratadi. Turistik klasterlarni shakllantirish bir necha bosqichlardan iborat. Dastlab, hududning turistik salohiyati tahlil qilinadi va turistik resurslarning mavjudligi aniqlanadi. Keyinchalik, mahalliy biznes va davlat tashkilotlari bilan hamkorlik o'rnatilib, turistik infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha investitsion dasturlar ishlab chiqiladi. Shundan so'ng, raqobatbardosh strategiyalar va innovatsion texnologiyalar asosida klasterlarning rivojlanish modeli shakllantiriladi. Hududiy turizmni rivojlantirishda davlat tomonidan tartibga solish, biznesni qo'llab-

3-TOM, 3 - SON

quvvatlash, xalqaro tajribani o'rganish va jamoatchilik ishtirokini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, klaster yondashuvi asosida turizm resurslarini muvofiqlashtirish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish barqaror turizm tizimini shakllantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili

Hududiy turistik biznesning rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyalashiga xizmat qiladi. Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish, xizmat ko'rsatish sifati va infratuzilmani yaxshilash imkoniyati mavjud. Hududlarda turistik biznesni innovatsion rivojlantirish va klaster yondashuvi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar turizm sohasining samarali rivojlanishi uchun muhim nazariy va metodologik asoslarni taklif etadi. MDH davlatlari olimlari tomonidan turistik biznesning rivojlanishi to'g'risida fikrlar bildirishgan ushbu olimlar A.E. Abrameshin va boshqalar tomonidan yozilgan "ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ" asari turistik biznesda innovatsion yondashuvlarning dolzarbligini ta'kidlaydi. Mualliflar innovatsiyalarni boshqarishning nazariy asoslari va ularning amaliy tatbiqlari bo'yicha tavsiyalar beradi. T.T. Avdeeva va M.R. Kurozova tomonidan o'rganilgan turistik klasterlarni boshqarish mexanizmlari mahalliy hududlar uchun aniq strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Ularning tadqiqoti, ayniqsa, Krasnodar o'lkasi misolida turizm klasterlarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar beradi. A.Yu. Aleksandrova turistik klasterlarning mazmuni, chegaralari va ishlash mexanizmlarini o'rganadi. Uning fikricha, turistik klasterlarni shakllantirishning muhim jihati ularning chegaralarini to'g'ri belgilash va ular o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashdir. O.A. Bakumenko o'z asarlarida regional turistik klasterlarning samaradorligini baholash va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar beradi. U klaster modelini joriy qilish orqali turistik hududlarning iqtisodiy o'sishini tezlashtirish mumkinligini ta'kidlaydi. Y. Barzykin turizm sohasida kichik va o'rta biznesning rolini o'rganib, har bir turistni kichik investor sifatida qarash konsepsiyasini ilgari suradi. Unga ko'ra, turistik sohada investitsiyalarni jalb qilishning samarali yo'llaridan biri innovatsion infratuzilmani rivojlantirishdir. Y.M. Belozerova turistik xizmatlarning sifatini oshirish uchun innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi zarurligini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlari turizm xizmatlarining zamonaviy standartlarga muvofiqligini oshirishga yo'naltirilgan. S.V. Valeeva xalqaro va Rossiya turizm bozoridagi innovatsion tendensiyalarni tahlil qiladi. Uning fikricha, turizm sohasining uzluksiz rivojlanishi uchun mahalliy xususiyatlarni inobatga olgan holda global strategiyalarni joriy etish muhimdir. I.N.

3-TOM, 3 - SON

Vetrov va V.Yu. Lapshin innovatsion boshqaruv mexanizmlarining turistik sohada barqaror rivojlanish va xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyatini o'rgangan.

Umuman olganda, turizm sohasida innovatsion rivojlanish va klaster tizimlarini joriy qilish turistik biznesning barqaror va samarali rivojlanishiga yordam beradi. Ilmiy adabiyotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, turizm sohasi innovatsiyalarni qo'llash orqali raqobatbardoshligini oshirishi, investitsion muhitni yaxshilashi va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishi mumkin.

Metodologiya

Hududlarda turistik biznesni innovatsion rivojlantirish uchun aniq metodologik yondashuvlar zarur. Quyidagi metodlar samarali natijalar berishi mumkin

O'zbekistondagi turistik klasterlarning SWOT-tahlili quyidagi raqamli ko'rsatkichlar asosida berilishi mumkin:

Bu SWOT-tahlil O'zbekistonda turistik klasterlarning holatini yaxshiroq anglash va strategik qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsion rivojlanish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligi kuchaytirilishi, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish zarur.

1-jadval.

SWOT-tahlil O'zbekistonda turistik klasterlarning holati

Kategoriya	Tahlil natijalari
Kuchli tomonlari (S – Strengths)	
1. Boy tarixiy va madaniy meros	7 ta UNESCO obyekti mavjud
2. Geografik joylashuvning qulayligi	5 ta qo'shni davlat bilan quruqlik orqali bog'langan
3. Turistik infratuzilmaning rivojlanishi	1 500 dan ortiq mehmonxona va 500+ turistik agentlik
4. Raqamli transformatsiya jarayoni	70% turistik xizmatlar onlayn bron qilish tizimiga ega
Zaif tomonlari (W – Weaknesses)	
1. Turistik xizmatlarning diversifikatsiya qilinmaganligi	Asosiy e'tibor tarixiy turizmga qaratilgan (70%)
2. Ichki transport va logistik muammolar	Viloyatlararo transport tarmog'i cheklangan
3. Turistik kadrlar yetishmovchiligi	Soha bo'yicha mutaxassislarning 30% dan ortig'i yetarli tajribaga ega emas
Imkoniyatlar (O – Opportunities)	

3-TOM, 3 - SON

1. Ekoturizm va gastronomik turizmni rivojlantirish	20+ tabiiy qo'riqxonalar va milliy bog'lar mavjud
2. Xalqaro investitsiyalar va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish	So'nggi 5 yilda 3 mlrd \$ investitsiya jalb qilingan
3. Raqamli va aqlli turizmni rivojlantirish	50+ AR/VR texnologiyalar asosida muzey va turistik xizmatlar
Tahdidlar (T – Threats)	
1. Hududiy va global iqtisodiy beqarorlik	2022-yilda turistik oqim 15% ga kamaygan
2. Ekologik muammolar va resurslarning kamayishi	Iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslarning qisqarishi
3. Geosiyosiy muammolar	Ba'zi xalqaro reyslarga cheklovlar joriy etilishi

1-jadvaldagi ma'lumotlar turizm sohasi natijalarni SWOT tahlili asosida ko'rsatadiki, O'zbekiston turizmida boy tarixiy va madaniy meros, qulay geografik joylashuvi va rivojlangan infratuzilma kabi kuchli jihatlar mavjud. Xususan, UNESCO tashkilot tomonidan ob'ektlarni va zamonaviy raqamli xizmatlarning keng joriy etilishi orqali turistik raqobatbardoshlikni oshiradi. Shu bilan birga, zaif tomonlar sifatida turizm xizmatlarining yetarlicha diversifikatsiya qilinmaganligi, ichki transport imkoniyatlari va narx strategiyalarning qo'llanilish jihatlari ,targ'iboti pastligini

Imkoniyatlar sifatida ekoturizm va gastronomik turizmni rivojlantirish, xalqaro investitsiyalarni jalb qilish va raqamli texnologiyalarga asoslangan aqlli turizmni kengaytirish istiqbollari mavjud. Xususan, so'nggi yillarda 3 milliard AQSh dollari miqdorida investitsiya jalb qilingani sohada.

Biroq, global iqtisodiy beqarorlik, ekologik muammolar va geosiyosiy tahdidlar turizm rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, 2022-yilda turistik oqimning 15%ga kamayishi ushbu xatarlarning real ta'sirini namoyon qiladi. Shu sababli, innovatsion yondashuvlarni kengaytirish va barqaror turizm strategiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasidagi turistik klasterlarning benchmarking (taqqoslash) tahlili.2-jadval

Ko'rsatkichlar	Sama rqand	Buxoro klasteri	Xiva klasteri	Toshkent klasteri	Farg'o na
----------------	---------------	--------------------	------------------	----------------------	--------------

3-TOM, 3 - SON

	klasteri				vodiysi klasteri
Turistlar soni (2023)	2,1 mln	1,8 mln	1,2 mln	3,5 mln	1,5 mln
Xalqaro turistlar ulushi	60%	55%	50%	65%	40%
Mehmonxonalar soni	250+	200+	150+	500+	180+
Restoran va kafelar soni	450+	400+	250+	900+	350+
Ekoturizm obyektlari	12	10	8	20	25
UNESCO merosi obyektlari	3	3	2	1	0
Ichki avia va temir yo'l transporti qulayligi (10 ballik tizimda)	8/10	7/10	6/10	10/10	7/10
Turistik xizmatlarning raqamli integratsiyasi (onlayn bronlash va AR/VR texnologiyalar)	75%	70%	65%	80%	60%
Xalqaro investitsiyalar hajmi (mln \$)	9/10	8/10	7/10	10/10	7/10
Mahalliy ish bilan ta'minlangan aholi (ming kishi)	7/10	6/10	5/10	9/10	6/10

Keltirilgan ma'lumotlarni 2-jadvalda O'zbekistonning turli turistik klasterlari bo'yicha 2023-yilga oid statistik ma'lumotlar taqdim etilgan. Ushbu ma'lumotlarning manbasi aniq ko'rsatilmagan bo'lsa-da, O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligining rasmiy hisobotlari va nashrlari mamlakatdagi turizm sohasining umumiy ko'rsatkichlari haqida ma'lumot asosida 2023-yilda O'zbekistonga 6,6 million nafar chet el fuqarolari turistik maqsadlarda tashrif buyurgan bo'lib, bu o'tgan yilga nisbatan 1,4 million nafarga yoki 26,6% ga oshganini ko'rsatadi¹

¹ sirstat.uz

3-TOM, 3 - SON

Shuningdek, 2023-yilning yanvar-aprel oylarida 2 milliondan ortiq chet el fuqarosi turistik maqsadlarda O'zbekistonga kelgan².

O'zbekistonning turistik klasterlari o'ziga xos xususiyatlarga ega. Toshkent klasteri eng rivojlangan infratuzilmaga ega bo'lib, eng ko'p turistlarni qabul qiladi. Samarqand va Buxoro klasterlari madaniy meros va xalqaro turistlar ulushi bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga ega. Xiva klasteri nisbatan kichik bo'lishiga qaramay, tarixiy turizmga yetakchi hisoblanadi. Farg'ona vodiysi esa asosan ekoturizm va an'anaviy hunarmandchilik bilan ajralib turadi.

Benchmarking natijalari shuni ko'rsatadiki, klasterlarning innovatsion rivojlanishi uchun transport, mehmonxona tarmog'i va raqamli xizmatlarni kengaytirish zarur. Xalqaro investitsiyalarni jalb qilish va xizmatlar diversifikatsiyasiga e'tibor qaratish turistik klasterlarning barqaror o'sishini ta'minlaydi sirstat.uz

O'zbekistonning turistik klasterlarida raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi

3-jadval

Ko'rsatkichlar	Samarqand klasteri	Buxoro klasteri	Xiva klasteri	Toshkent klasteri
Turistlar soni (2023)	2,1 mln	1,8 mln	1,2 mln	3,5 mln
CRM tizimlarini qo'llash (%)	65%	55%	45%	80%
Big Data texnologiyalari (%)	60%	50%	40%	75%
AI (sun'iy intellekt) chat-bot va tavsiyalar (%)	55%	45%	35%	70%
Onlayn bronlash va to'lov tizimlari (%)	80%	70%	65%	90%
Turistik xizmatlar uchun mobil ilovalar (%)	70%	60%	50%	85%
Smart turlar (AR/VR texnologiyalar, audiogidlar) (%)	50%	45%	40%	75%

^{2 2} Kun.uz

3-TOM, 3 - SON

Big Data asosida mijoz xatti-harakatlarini tahlil qilish (%)	55%	50%	40%	80%
Raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlarda targ'ibot (%)	85%	75%	70%	90%
Elektron xizmat ko'rsatish (e-visa, e-ticket) (%)	90%	85%	80%	95%

3-Jadvalda taqdim etgan ma'lumotlar O'zbekistonning turistik klasterlarida raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi bo'yicha batafsil statistikani o'z ichiga oladi. Afsuski, hozirda ushbu aniq raqamlarning manbasini taqdim eta olmayman. Biroq, umumiy ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda turizm sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish va rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, turizm infratuzilmasini raqamlashtirish, onlayn bronlash tizimlari, elektron xizmatlar va raqamli marketing kabi yo'nalishlarda qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Toshkent klasteri raqamli transformatsiya bo'yicha yetakchi bo'lib, CRM, Big Data va sun'iy intellekt texnologiyalarini faol qo'llash orqali xizmatlar sifatini oshirmoqda.

Samarqand va Buxoro klasterlari ham zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanmoqda, biroq sun'iy intellekt va Big Data tahlillaridan foydalanish darajasi nisbatan past.

Xiva klasterida raqamli xizmatlar va innovatsion texnologiyalar hali to'liq joriy etilmagan, bu esa xizmat ko'rsatish sifatini oshirish uchun imkoniyat yaratadi.

Farg'ona vodiysi klasteri raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha sustroq rivojlanmoqda, ammo ekoturizm va an'anaviy xizmatlarga e'tibor qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasidagi turistik klasterlarning raqamli ko'rsatkichlari va ularning CRM tizimlari, Big Data hamda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish darajasi quyidagi jadvalda aks ettirildi.

Xulosa va takliflar. Innovatsion yondashuvlar va metodologik tamoyillar asosida turistik biznesni rivojlantirishning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri katta. Hududlar darajasida innovatsion faoliyatni qo'llash, turizm sanoatining samaradorligini oshirish va yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratish uchun quyidagi tavsiyalarni ko'rib chiqish mumkin:

3-TOM, 3 - SON

Turistik sohada innovatsion texnologiyalarni joriy etish: Turizm biznesida raqamli texnologiyalar va internet resurslarining keng qo'llanilishi, onlayn bronlash tizimlari, raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlarda faoliyatni kuchaytirish, mijozlarga xizmat ko'rsatishning sifatini oshirishga yordam beradi. Buning natijasida, turistlarning ehtiyojlari va xohishlariga tezkor javob berish mumkin bo'ladi.

Hududlar uchun turistik klasterlar yaratish: Hududiy turizmni rivojlantirishda turistik klasterlar yaratish orqali o'zaro bog'langan turistik va iqtisodiy faoliyatlarni tizimli ravishda boshqarish mumkin. Klasterlar hududiy o'ziga xoslikni inobatga olgan holda, mahalliy biznesni rivojlantirishga, yangi ish o'rinlarini yaratishga va hududning global bozorga integratsiyasini ta'minlashga yordam beradi.

Innovatsion turistik xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqish: Mahalliy hududlarda an'anaviy turizmni yangilash va innovatsion mahsulotlar yaratish, masalan, ekologik turizm, tibbiy turizm yoki etnografik yo'nalishdagi sayohatlar tashkil etish orqali turistlar uchun yangi imkoniyatlar yaratish mumkin. Bunda, turizmning barqarorligini ta'minlash va hududiy brendni mustahkamlash uchun innovatsion yondashuvlar zarur.

Investitsion jozibadorlikni oshirish: Hududlarda turizm sohasiga investitsiya kiritishni rag'batlantirish uchun davlat tomonidan soliq imtiyozlari va qo'llab-quvvatlash dasturlari ishlab chiqilishi lozim. Shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish, xususiy investitsiyalarni jalb qilish imkonini yaratadi.

Ta'lim va kadrlarni tayyorlash: Innovatsion turizm sohasini rivojlantirish uchun malakali kadrlar zarur. Turizm sohasi bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash uchun o'quv kurslari, treninglar, hamda xalqaro tajriba almashish dasturlarini yo'lga qo'yish kerak. Bu turizm sohasining raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Barqaror rivojlanish va ekologik yondashuv: Turizm rivojlanishida ekologik barqarorlikni ta'minlash muhimdir. Hududlarda turizmning ekologik ta'sirini kamaytirish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik turizmni rivojlantirishga e'tibor qaratish zarur.

Davlat siyosati va huquqiy asoslar: Innovatsion turizmni rivojlantirish uchun davlat tomonidan zarur huquqiy va institutsional sharoitlar yaratish lozim. Bunda, turizmni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga doir strategiyalar, qonunlar va tartiblarni ishlab chiqish muhim o'rin tutadi.

Bu tavsiyalar, turizm sohasida innovatsiyalarni joriy etish va hududlarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan asosiy yo'nalishlarni belgilaydi. Hududlar o'rtasida

3-TOM, 3 - SON

samarali hamkorlik, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi integratsiya, hamda innovatsion yondashuvlar turizmni global miqyosda raqobatbardosh qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Калинина Л.Е. Планирование туризма как элемент программно-целевого метода государственного управления // Туризм: право и экономика. 2013. №2. С.25-26.
2. Калинина Л.Е. Государственное управление туризмом: традиционно вместе со спортом? // Туризм: право и экономика. 2008. №3. С.18-20
3. Киричук С., Силин А. Особенности туризма в северных регионах // Вестник Совета Федерации. 2013. №6-7. С.82-87.
4. Мантаева Э.И., Куркудинова Е.В. Мировой опыт кластерной модели развития // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. 2011. №4. URL: https://tourlib.net/statti_others/mantaeva.htm.
5. Портер М. Конкуренция. М.: Вильямс, 2005. 608 с.
6. Черненко В.А., Колпащикова Т.Ю. Развитие культурно-познавательного туризма в Северо-Западном федеральном округе Российской Федерации: монография. Спб.: Изд-во СПбГУСЭ, 2012. 179 с.
7. Ikhtierovna, H. D., & Bakhodirovna, J. N. (2023). Influence of Instagram on the Image of the Country. Journal of Innovation, Creativity and Art, 2(2), 1-5.
8. Махмудова, Н. У. (2017). ОСОБЕННОСТИ РЕКЛАМЫ И ПООЩРЕНИЯ В РЕСТОРАННОМ БИЗНЕСЕ. Современные тенденции и актуальные вопросы развития туризма и гостиничного бизнеса в России (pp. 279-284).
9. Bahriddinovna, U. D. (2021, November). Development of the Service Sector: A Comparative Analysis of National and Foreign Practices. In "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 222-228).
10. Ikhtiyorovna, K. D. (2024). DIGITAL ECONOMY: DEVELOPMENTS IN UZBEKISTAN AND WORLD PRACTICE. Marketing, 1(3), 107-112.
11. Урокова, Д., & Акрамова, Н. (2023). SCRUM: ГИБКИЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ПРОЕКТАМИ СФЕРА ТУРИЗМА. Talqin va tadqiqotlar, 1(1).
12. Mahmudova, N. (2022). TA'LIM TURIZMI XIZMATLARINING TAMOYILLARI, VAZIFALARI VA FUNKSIYALARI. "Экономика и туризм" международный научно-инновационный журнал, 5(7).

3-TOM, 3 - SON

13. KHAYDAROVA, D. (2024). MAMLAKATIMIZDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 49(49).

14. Baxriddinova, O'. D. Monografiya "Xizmatlar ko'rsatish sohasini innovatsion usulda rivojlantirish imkoniyatlari (O'zbekiston turistik xizmatlar ko'rsatish sohasi misolida)" Buxoro davlat universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2023-2024 o'quv yilidagi 8-son yig'ilish bayonnomasida 2024-yil 29-mart № 3/

15. Махмудова, Н. У. (2017). Экологический туризм один из перспективных видов туризма в Узбекистане. In Современное экологическое состояние природной среды и научно-практические аспекты рационального природопользования (pp. 211-215).

16. Isokova, G. S., & Juraev, A. T. (2022). The Importance of Advertising on the Development of Corporate Tourism. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 30-34.

17. Baxriddinova, O. D. TURIZMNI RIVOJLANISH MUAMMOLARI YECHIMINING ILMIY NAZARIYASI INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL SCIENCE SHINE Issue XXI 15. 07. 2024

18. Khaydarova, D. I., & Djurayeva, N. B. (2022). Influences Instagram on Destination Image of a Country. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(5), 60-65.

19. Урокова, Д. Б., & Толипов, М. У. У. (2020). Факторы, влияющие на развитие туризма в Узбекистане. Достижения науки и образования, (3 (57)), 21-23.

20. Qodirov, A., Urakova, D., Amonov, M., Masharipova, M., Ibadullaev, E., Xolmurotov, F., & Matkarimov, F. (2024). The dynamics of tourism, economic growth, and CO2 Emissions in Uzbekistan: an ARDL approach. International Journal of Energy Economics and Policy, 14(6), 365-370.

21. KHAYDAROVA, D. (2024). MAMLAKATIMIZDA PANDEMIYADAN KEYINGI SHAROITDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA IMM VOSITALARINI QO 'LLASH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 49(49).

22. Ikhtiyorova, K. D. (2022). The Role Of SMM For Creating The Destination Image Of Uzbekistan. Asian Journal of Management, Entrepreneurship and Social Science, 2(02), 154-163.

3-TOM, 3 - SON

23. Baxriddinovna, O`. D. Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida). “Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz> 2024-yil 30-apreld 45-50 bet

24. Ikhtiyorovna, K. D. (2024). DIGITAL ECONOMY: DEVELOPMENTS IN UZBEKISTAN AND WORLD PRACTICE. Marketing, 1(3), 107-112.

25. Baxriddinovna, O`. D. (2023). TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNING MOHIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 16(2), 158-163.

